עיניו נמצאות שלא במקום או אחת רואה את החדר ואחת את העליה

למדנו במשנה, שמי ששתי עיניו למעלה שתי עיניו למטה, הוא מום. ומבררת הגמרא, אם הכוונה ששתי עיניו למעלה שרואה כל הזמן למעלה, שתי עיניו למטה שרואה למטה, אבל עומדות במקומן בסדר. עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה שעינו האחת רואה למטה ועינו אחת רואה למעלה. הרי זהו אותו המום שרואה את החדר ואת העליה כאחת? אלא שעיניו לא עומדות במקום הרגיל למעלה. שתי עיניו למעלה שעומדות בגובה המצח שלא כשאר בני אדם. שתי עיניו למטה שעומדות למטה ממקומן. עינו אחת נמצאת למטה ואחת למעלה. וגם כשעיניו עומדות כסדרם אם עינו האחת רואה את החדר והאחת את העלייה כאחת הוא מום. ולומדים שהם מומים, דתנו רבנן, נאמר: "אוֹ תְּבֵלֶל בְּעֵינוֹ" מייתור המילה "בְּעֵינוֹ"[481], לומדים לפסול כל מה שבעינו. מכאן אמרו, שתי עיניו למטה, שתי עיניו למעלה, עינו למעלה ועינו אחת למטה, ורואה את החדר ואת העליה כאחת, או שמדבר עם חבירו ואחר אומר אותי הוא רואה.

כהיותא מ"איש" חסרון מ"דק" בלבול מ"תבלול" שינוי מ"בעינו"

תנו רבנן, ממה שנאמר: "עִוֵּר", למדנו שסומא הוא מום בין בשתי עיניו בין באחת מעיניו. חורוור והמים הקבועין מנין? מהריבוי של "אִישׁ עִוֵּר". אמר רבא, התורה צריכה לכתוב "אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִּסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ" "אוֹ דַק אוֹ תְּבֵלֶל בְּעֵינוֹ". אם התורה היתה כותבת "עִוֵּר" היה משמע שניטלו עיניו ואינן כלל. אבל חורוור והמים הקבועין שיש לו עינים אינו מום. ולכן התורה כתבה "אִישׁ". ואם התורה היתה כותבת "אִישׁ עִוֵּר", היינו אומרים שרק מי שאינו רואה כלל פסול, אבל אם חסר מראיתו ורואה במקצת אינו פסול, ולכן התורה כתבה "דַק" שמחסר את המראה ואינו ניטל. ואם התורה היתה כותבת "דַק" שמחסר את המראה ואינו ניטל, היינו אומרים ש'מבלבליתא' לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור ואינו מקצר את הראיה כלל לא פוסל, ולכן התורה כתבה "תְּבֵלֶל". ואם התורה

481 שהתורה יכלה לכתוב "אוֹ דַק אוֹ תְּבֵלֶל" והיינו יודעים שהם בעין שהרי דק ותבלול אלא בעין. רש"י.

היתה כותבת "תְּבַלֵּל" היינו אומרים שרק אם העינים מבולבלות[482], ולכן התורה כתבה "בְּעֵינוֹ" לפסול בעינים המשונות. ואמר רבא, כל שבא מחמת כהות העין שאינו רואה נלמד מ"אֵישׁ", מחסרון הראיה מ"דַּק", מבלבול העין מ"תְּבַלֵּל" תבלול, משנוי מ"בְּעֵינוֹ".

למדנו במשנה ש'סכי שמש' הוא מום. רב יוסף שנה במשנה סני שמש, ששונא את השמש ואינו יכול לראות את המקום שהחמה זורחת שם.

ביאר רב הונא מה ששנינו 'זגדיין', והראה ואמר אחד משלנו ואחד משלהם, יש לו עין אחת דומה לעין של אלו היושבים נגדי, ועין אחת כעין שלי[483]. ורב יהודה שעיניו היו משונות היה יושב כנגדו, ורב יהודה הקפיד. ומקשה הגמרא ממה ששנינו שכבנא שגביניו שוכבים, ארוכים ושוכבים על עיניו. זגדום אחד שחור ואחד לבן? עונה הגמרא, שהתנא קורא זגדום לכל זוג שאינן שוות. הצירן עיניו תרוטות[484], עגולות, וצירניות, עגולות יותר. דומעות, דולפות, דומעות יותר, טורדות,[485] יותר מדולפות.

זויר לופין תמיר

והתנא הוסיף ושנה עוד מומים, 'הזויר' עיניו מזורדות[486], 'לופין' ששער הריסים מרובה, 'תמיר' שתמו הריסים. שואלת הגמרא, והרי במשנה שנינו שמי שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין, ולא נחשב למום? עונה הגמרא, שאם נשארו גרדומים, שרשי השערות, מן הריסים אינו מום אלא משום מראית העין, ואם לא נשארו הוא מום גמור.

משנה

ומונה המשנה מומים שבראש: עיניו גדולות כשל עגל או קטנות כשל

---

482 שהיו משונות במעמדן כגון למעלה או למטה או רואה חדר ועלייה כאחת.

483 רש"י מפ' שעיניו של רב יהודה שהיה לפניו היו משונות ולא פירש במה. ור"ת מפרש שרב יהודה היה ארוך בדורו ורב הונא היה אדם גוץ. סידים ומשום הכי לא היו עיניו נראות קטנות כ"כ משל סתם בני אדם. אבל היה ניכרות משל רב יהודה שהיו גדולות הרבה. ולכך הקפיד רב יהודה. והשינוי הוא שעינו אחת גדולה ואחת קטנה. ואע"ג שאינו מום לענין חילול עבודה עד שתהא גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז. מכל מקום אין שוה בזרעו של אהרן.תוס'.

484 רש"י פי' בקונטרס עיניו תרוטות עגולות וצירניות פי' עגולות יותר מתרוטות. ותימה כיון שש' את הקל כ"ש החמור. וכענין זה ק' בדומעות דולפות וטורדות דולפות יותר מדומעות וטורדות יותר מדולפות. ושמא צריך להשמיע שלא פסולים משום מום אלא משום שאין שוה בזרעו של אהרן.תוס'.

485 הערוך כ' שאינו יכול לעצום אלא בטורח. פ"א ממצמץ ואינו דומם אלא בטרחה.

486 ר' גרשם כ' שעיניו טמירות. שיטמ"ק כ' שאינן יכולות לנוח ל"א שעוצמופותח כל שעה.

אוזן. גופו גדול מאבריו, או קטן מאבריו. חוטמו גדול מאבריו או קטן מאיבריו. הצומם והצומע. איזהו 'צומע'? כל שאזניו קטנות. ו'הצומם', כל שאזניו דומות לספוג. שפתו העליונה עודפת על התחתונה, התחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום. ושנשרו שיניו פסול מפני מראית העין.

גמרא

משה רבנו היה גבוה י' אמה

אמר רב, משה רבינו גובהו היה עשר אמות, שנאמר: "וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן", משה רבינו פרש את כיסוי המשכן על הקרשים שאורכם היה עשר אמות. אמר רב שימי בר חייא לרב, אם גובהו של משה היה עשר אמות לפי אמת ידו, יוצא שעשיתו למשה רבינו בעל מום, שכן בין המומים שנו מי שגופו גדול מאבריו, והרי בכל אדם ידיו אמה וגבהו שלש אמות? אמר לו רב, הכוונה לומר שגובהו של משה היה כגובהה הקרשים ששיעורם עשר אמות של כל אדם.

התנא שנה כאצבע קטנה, שאם חוטמו גדול לפי שאר האברים כשיעור רוחב אצבע קטנה הוא מום[487].

התנא שנה אף הצימח, והחכמים לא ידעו מהו צימח. עד ששמעו ישמעאלי שאמר מי רוצה צימח. ומצאו גדי שאזניו ארוכות מאד.

אמר רב חסדא, עז שאין לה קרנים, ורחל שיש לה קרנים כשרים לגבי מזבח. וכן שנינו בברייתא יש דברים שהן כמומין ואינן מומין, ושוחטין עליהם במקדש אבל לא במדינה. עז שאין לו קרנים, ורחל שיש לו קרנים, והצימח והצימם והצומע[488].

נענקרו קרניהם וטלפיהם וזכרותם פסו' ונפדים נגמומו אין נפדים

אמר רב חסדא בשם אבימי, קרניים שנטלו עם העצם התחוב בתוך הקרניים פסולים, ואין נפדים עליהם. אבל אם נטלו טלפיים עם זכרותם, פסולים ונפדים עליהם. והקשו על דבריו ממה ששנינו בברייתא, נטלו קרניהם וטלפיהם וזכרותם עמהן פסולים ונפדים עליהם? עונה הגמרא, שהברייתא מדברת

487 ומודדים את חוטמו לחוטם בני אדם הארוכין בגופן כמוהו. רש"י.
488 ובאדם פסול שאינו שוה בזרעו של אהרן.

כשהקרנים נעקרו עם שרשי הזכרות ונראית גומא בראש, ורב חסדא מדבר כשנגממו ונחתכו מלמעלה והשרשים נשארו. ומקשה הגמרא האם כשנגממו פסולים?. הרי שנינו במשנה במסכת פרה, פרה שקרניה וטלפיה שחורים יגוד? זעירי פירש את המשנה שאם השחרות של הקרן אינה מגיעה עד מקום העצם הפנימית יחתוך, אבל יותר מכאן פסולה.

משנה

ואלו מומים הפוסלים בגוף: דדין שוכבין כשל אשה, כריסו צבה, טיבורו יוצא, נכפה, נופל מחמת חולי, אפילו אחת לימים[489], רוח קצרה[490] באה עליו, המאושבן, ובעל גבר.

גמרא

משתינים מים בפני רבים ואין שותים מים בפני רבים

אמר רבי אבא בנו של רבי חייא בר אבא, משתינים מים בפני רבים ואין שותים מים בפני רבים. וכן שנינו בברייתא[491]. ומעשה באחד שביקש להשתין מים ולא השתין, ונמצא כריסו צבה. שמואל נצרך להטיל מים בשבת כשדרש בהלכות הרגל, ופרסו סדין בינו לבין העם. כשבא לפני אביו אמר לו אתן לך ד' מאה זוזים, ודרוש ברבים שאין לנהוג כך, אלא אסור להמתין מלהטיל מים עד שיהיה לו מקום צנוע. אתה אדם חשוב ויכול לפרוש סדין, אבל מי שלא יכול לעשות כך ימתין שהאנשים ילכו העם ויסתכן ויהיה עקר. מר בר רב אשי נצרך כשהלך על 'גודא דגמלא' והשתין שם, וכשאמרו לו חמותך באה אמר להם אם לא היה לי מקום אחר בלא להמתין לא הייתי ממתין אפילו בפניה. שואלת הגמרא, על מה ששנינו מעשה באדם שבקש להשתין והמתין ונמצא כריסו צבה, מנין שהדבר קרה לו משום המתנה אולי הוא שתה מים שהיתה בהם עלוקה? עונה הגמרא, שלאחר מכן הוא היה שותת, ומכאן שכרסו צבתה משום עיכוב שתן.

489 שאינו נופל אלא פעם אחת לימים שתבא לזמן קבוע.

490 רוח שד.

491 רש"י פי' שדרך ת"ח להיות צנוע באכילה ושתיה. ור"ת אומר שאפילו לאותן הצנועים שלא לשתות מים בפני רבים לא יהיה צנוע להטיל מים שמא ימתין ויסתכן. תוס'.

"לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך"

ושנינו שיש באדם שני נקבים, אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע, ואין בין זה לזה אלא כקליפת השום. אם נקבו זה לתוך זה בשעה שאדם נצרך נמצא עקר. ואמר ריש לקיש: "לֹא יִהְיֶה בְּךָ עָקָר וַעֲקָרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ", אימתי לא יהיה בך עקר שתשים עצמך כבהמה שלא תהא צנוע בהטלת מים[492]. רבי יהושע בן לוי אמר "לֹא יִהְיֶה בְּךָ עָקָר" לא יהיה בך עקר מן התלמידים, "וַעֲקָרָה" ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום[493] "וּבִבְהֶמְתֶּךָ" בזמן שאתה משפיל עצמך כבהמה.

לא ישתין על כ' חרס ולא על מ' קשה

אמר רב פפא, לא ישתין על כלי חרס[494], ולא על מקום קשה[495]. כמו שאמר רב שהמדרונות של בבל מחזירים מים לעין עיטם[496]. אביי אמר שאשה לא תעמוד כנגד התינוקות כשהיא מטילה מים, מפני שהוא חציפות[497]. אבל מותר לה כשהיא מכוונת לצד אחר ולא בפני התינוק. שנינו בברייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, מי שעוצר עצמו באמצע הטלת צואה, מביא את האדם לידי 'הדרוקן', חולי מעיים[498]. והעוצר עצמו באמצע הטלת מי רגליים, מביא אדם לידי ירקון. רבה בר רב הונא אמר בשם רב קטינא בשם ריש לקיש, מי שדמו רב שאינו מקיז, מרבה שחין. מי ששכבת זרע רבה שאינו משמש מטתו, מרבה צרעת. צואה רבה, הדרוקן רבה, מי רגלים רבים, ירקון רבה.

מבארת הגמרא, שמה ששנינו רוח קצרית באה עליו, הכוונה כפי ששנינו

---

492 תימה איך היו יכולים להשים עצמן כבהמה בהטלת מים. שהיו צריכין לצאת חוץ מן המחנה ולהרחיק ג' פרסאות ואפילו בקטנים.תוס'.

493 רש"י פירש שלא תהא עקורה כשאתה מתפלל על בנים. ונראה שאמר לכל תפלה כמו שא' שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו כבהמה, "אדם ובהמה תושיע ה'" ובמי שמשים עצמו כמי שאינו (איוב כו) "תולה ארץ על בלימה" (חולין דף פט.). תוס'.

494 לפי שמשליכים אותו בנהר בסמוך להם ונהרות בבל הולכים ומתעכבים בעין עיטם כדמפרש.

495 שאינן בולעין וצפין על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון ונופלין לנהר.

496 חומרות אלו הן דוקא בבבל כמו שא' את הטעם. שדרך המים ללכת דרך הילוכם לעין עיטם שפרת מתערב בכל מימות שבעולם. ומשמע מכאן שהפרת הולך מבבל לא"י אבל שאלתי לאחד מא"י ואמר לי שיורד מא"י לבבל. וכן מוכח לקמן בפ"ט (דף נה:) דאמרינן מטרא במערבא סהדא רבא פרת. ודוחק לומר שאפ' הולך מבבל לא"י ניכר כשגדל הנהר מחמת רוב גשמים ומתרבה לאחוריו מתוך רבוי המים.תוס'.

497 אע"ג שאינה מגלה עצמה יש חוצפא כשהיא מטילה מים והתינוק עומד בפניה. שאין דרך אשה לגלות עצמה לפניה לא לקטנים ולא לגדולים תוס'.

498 משמע שהדרוקן וירקון הם שני דברים. ומיהו נראה שהם ענין אחד שא' ביבמות (דף ס:) העבירום לפני ציץ כל שראויה לביאה פניה מוריקות דאמר סימן לעבירה הדרוקן.תוס'.

שרוח רעה הנקראת 'בן גפלים' באה עליו.

המאושבן ובעל גבר

שנינו שמושבן בעל ביצים גדולים, ובעל גבר בעל גיד גדול. ושנינו 'משובן' זה הקיין, בעל ביצים גדולים. 'גרבתן' זה בעל קיק, בעל גיד גדול. ועד כמה יגדל הגיד שיהא פסול? רב יהודה הראה עד רכובה – ברך. ובברייתא שנינו רבי אליעזר בן יעקב אומר עד רכובה פסול, למעלה מן רכובה כשר. ויש אומרים, עד רכובה כשר, למטה מן הרכובה פסול.

משנה

אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת, הרי זה "מְרוֹחַ אָשֶׁךְ" האמור בתורה. רבי ישמעאל אומר כל שנמרחו אשכיו. רבי עקיבא אומר כל שרוח באשכיו, שביציו נפוחים. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין, שהוא שחור ככושי.

גמרא

לרבי ישמעאל היה קשה על התנא קמא שאם הכתוב מדבר במי שאין לו ביצים, היה צריך לכתוב "או חסר אָשֶׁךְ". ולכן הוא שנה שמרוח אשך הוא מי שנמרחו אשכיו. ולרבי עקיבא היה קשה שהיה צריך לכתוב "מְמָרוֹחַ אָשֶׁךְ"? ולכן יש לשנות שהרוח באשכיו. ולרבי חנינא בן אנטיגנוס היה קשה, שהיה צריך לכתוב "רוח אָשֶׁךְ"? ולכן יש לשנות שמראיו חשוכים. והוא סובר שגורעים ומוסיפים ודורשים, גורעים חי"ת ממרוח, ואל"ף מאשך. ומוסיפין ח' במקום אל"ף ל"אָשֶׁךְ" ואל"ף במקום חי"ת ל"מְרוֹחַ" וכמו שכתוב "מְרוֹאי חשֶׁךְ". שואלת הגמרא, הרי שנינו במשנה לקמן את הכושי והגיחור? עונה הגמרא, שרבי חנינא בן אנטיגנוס לא שונה כושי.